

Samoupravne odnose tudi v zunanjo trgovino

Družbenoekonomski odnosi v zunanji trgovini ne smejo biti odtujeni delavcem v združenem delu. Zato moramo izenačiti ekonomske odnose s tujino s celotnim področjem dinarskega poslovanja in na enak način uveljaviti dohodkovne odnose tudi na področju deviznega poslovanja.

Na posvetovanju o zunanji trgovini, ki ga je pripravil občinski komite zveze komunistov Ljubljana Center, zadnjega marca, v zvezi s pripravami na VIII. kongres ZK Slovenije, so posebno pozornost posvetili povezovanju trgovine s proizvodnjo in obravnavi problemov, ki so se pokazali v dosedanjem uveljavljanju novih družbenoekonomskih odnosov tudi v zunanji trgovini.

Udeleženci posvetovanja so predvsem opozorili na nekatere odprta vprašanja z namenom, da bi se dogovorili o nadaljnji dejavnosti zveze komunistov na tem področju. Prav za občino Center, v kateri ima sedež več zunanjetrgovinskih organizacij, preko katerih poteka doberšen del slovenske in jugoslovanske zunanje trgovine je pomembno, da posveti mo preoblikovanju družbenoekonomskih odnosov vso pozornost. To področje je bilo najbolj odtujeno delavcu v združenem delu. Celotna problematika poslovanja s tujino je bila domena upravnih organov, predvsem zveznih upravnih organov, združeno delo pa ni imelo vpliva na devizna sredstva in velikokrat se je v

celotni problematiki zunanje trgovine razpravljalo kot o nečem, kar je strogo zaupno. Seveda pa je bil kot posledica tega, podoben položaj tudi v organizaciji združenega dela, saj so zunanjo trgovino, vprašanje deviznega poslovanja in ekonomskih odnosov s tujino urejevali predvsem poslovodni kadri. Vpliv delavcev, tako kot je predviden z našo samoupravno socialistično družbo, se je na področju zunanje trgovine pričel uveljavljati mnogo kasneje, kot na ostalih področjih družbenoekonomskih odnosov. K temu pa je veliko prispevala tudi nepovezanost med proizvodnjo in trgovino, zaradi česar je prišlo do nekaterih problemov.

Tak razvoj zunanje trgovine je bil zrcalo naših odnosov in posledice so se hitro pokazale tudi v organizaciji zunanjetrgovinske mreže, tako doma kot v tujini, prav tako pa tudi v delu in v organizaciji kadrov, ki so delali na tem področju.

Enostranska usmerjenost Slovenije na tuja tržišča

Slovenija je bila v preteklosti glede ekonomskih odno-

sov s tujino zelo enostransko usmerjena, predvsem na zahodno Evropo, kar se danes kaže v preveliki odvisnosti slovenskega gospodarstva od tega področja. Zato je treba spremeniti naše ekonomske odnose s tujino. Večjo pozornost je treba usmeriti na ostala tržišča, predvsem na države v razvoju in neuvrščene države, pa prekomorske države, med njimi ZDA in Kanado ter Avstralijo, velike možnosti pa se odpirajo tudi na Japonskem in Kitajskem. Vsi podatki kažejo, da je naš največji problem premajhen izvoz v tujino in je pravzaprav tudi ovira ali pa pogoj za naš nadaljnji hitrejši gospodarski razvoj.

Zakon o združenem delu je tudi na tem področju prispeval k spreminjanju položaja. V zadnjem času je dejavnost vseh odgovornih sil pri urejanju organizacije zunanje trgovinske mreže, kadrov pri urejanju odnosov med proizvodnjo in trgovino in medsebojnega povezovanja tako doma kot v tujini že dala otipljive rezultate. S sprejemom osnovnih zakonskih predpisov v skupščini, ki na novo urejajo težnje ekonomskih odnosov s tujino, je dana možnost, da se postopno uveljavlja večji vpliv delavca v temeljni organizaciji združenega dela in da se pričnejo uveljavljati samoupravni socialistični odnosi tudi na področju ekonomskih odnosov s tujino.

S temi zakoni je devizno poslovanje izenačeno s celotnim področjem dinarskega poslovanja, kar omogoča, da se bodo dohodkovni odnosi začeli uveljavljati na področju deviznega poslovanja, tako kot so se uveljavili na področju dinarskega poslovanja, pa tudi devizni prihodek se bo izenačil z dinarskim prihodkom. Sedaj je jasno, da pripada tudi devizni prihodek tisti temeljni organizaciji združenega dela, ki je sodelovala pri ustvarjanju vrednosti in bodo o njem odločali delavci v TOZD.

Organizacija in naloge pri urejanju ekonomskih odnosov s tujino

Da bi uveljavili nove družbenoekonomske odnose tudi na področju zunanje trgovine, je treba urejevati vprašanja, ki zadevajo devizno poslovanje

in pa nov statut republik in pokrajin, ki so odgovorne za svoj plačilni bilančni položaj. Zato smo v republikah oblikovali samoupravne interesne skupnosti za ekonomske odnose s tujino, v katerih združeno delo s sporazumevanjem in dogovarjanjem rešuje vprašanja na tem področju. Nedvomno moramo iskati nove, učinkovitejše mehanizme dogovarjanja, da ne bi prihajalo pri dogovarjanju do zastojev ali pa do raznih drugih nepravilnosti. Na tem področju smo v Sloveniji že veliko storili in smo v nekaterih primerih in posameznih rešitvah imeli pred ostalimi republikami in pokrajinama. V okviru tega pa je treba rešiti tudi vprašanja naše organiziranosti, nastopa doma in v tujini in usklajevanja tega dela ter vrsto drugih vprašanj. Pomembno vlogo na tem področju bodo imele sekcije pri Gospodarski zbornici Jugoslavije. V njih se bodo včlanile vse OZD, ki imajo ekonomske odnose s posamezno državo ali skupino držav in usklajevale svoje delo. V skladu s tem bodo v tujini za posamezno državo oblikovana skupna predstavništva. Še vedno ostajajo odprta nekatera vprašanja in prizadevati si bo treba, da jih hitro rešimo.

Najpomembnejši so kadri

Če želimo uspešno nastopati v tujini in povečati naš izvoz, moramo rešiti tudi vprašanje kadrov, ki je pri nas, v Sloveniji, precej pereče. Prav zaradi tega se je razprava v dobršni meri usmerila na vprašanje zunanjetrgovinskih kadrov, odnosov v zunanjetrgovinski mreži in njeni organiziranosti. V samoupravnih splošnih aktih v OZD, ki urejujejo zunanjetrgovinsko poslovanje bi morali zagotoviti, da so kadri, ki odhajajo v tujino kvalitetni in to ne samo na strokovnem področju, temveč da so to tisti delavci, ki aktivno delujejo na področju uveljavljanja socialističnih samoupravnih odnosov. Nedvomno je te delavce treba oborožiti tudi z dobrimi podatki o naši družbi, problemih, ki se pojavljajo pri nas in načrtani usmeritvi, saj prav ti često prihajajo v stik z drugimi družbenopolitičnimi sistemi in torej tudi nasprotnimi

mnenji. Zato bi morali ti delavci poznati temelje socialistične samoupravne družbe in naše družbenoekonomske odnose. V vsaki organizaciji združenega dela bi morali, tako kot sprejemajo plan razvoja zunanjetrgovinske mreže, s samoupravnimi sporazumi opredeliti tudi odgovornost zunanjetrgovinskih kadrov, planirati njihov razvoj in potrebe po teh kadrih ter urediti medsebojne odnose, tako kot določa zakon o združenem delu.

Gospodarska zbornica Slovenije je nosilec razvoja zunanjetrgovinske mreže. Ustanovili smo tudi poseben koordinacijski odbor pri izvršnem svetu, tako kot so to storili tudi v drugih republikah, ki imajo nalogo spremljati položaj družbenoekonomskih odnosov v zunanji trgovini. Glede na to, da je dokument o nadaljnjem razvoju zunanje trgovine, ki ga v sodelovanju z delavci pripravlja GZS, izredno obširno delo, ki bo osnova za razprave v skupščini SRS, bi morali že sedaj pristopiti k predregistraciji zunanjetrgovinske mreže, ne da bi čakali na dokončne odločitve. Toda ob tem se je treba zavedati, da moramo sedaj ustvarjati take družbenoekonomske odnose na področju zunanje trgovine, kot jih zahteva samoupravna socialistična družba. Pri smotrnem usmerjanju in uresničevanju ciljev razvoja ekonomskih odnosov s tujino pa bi morali upoštevati predvsem racionalnost in učinkovitost naše mreže predstavništev v tujini ter zagotoviti tako usmerjenost, ki bi omogočila večji izvoz in manjšo uvozno odvisnost od posameznih področij. Nedvomno je treba v teh snovanjih upoštevati tudi razvoj celotne trgovinske mreže v Jugoslaviji in se vključiti v njen razvoj, tako da zagotovimo ustrezno mesto v slovenskem gospodarstvu tudi v zunanjetrgovinski mreži Jugoslavije.

Če želimo doseči večjo učinkovitost naših predstavništev v tujini, mreže ne smemo drobiti, kot je bil pogosto primer sedaj, temveč jo je treba predvsem koncentrirati in specializirati. Izogibati se moramo pogostim napakam v preteklosti, da je vsak delal vse in prodajal ter zastopal, še

Zofki Kvedrovi v spomin

Ob 100-letnici rojstva Zofke Kvedrove je bila v soboto, 22. aprila, pred njeno rojstno hišo v ulici Moše Pijade 22, krajša spominska slovesnost. O življenju in delu pisateljice, pedagoginje in revolucionarke je govoril Ivan Potrč in položil venec pred spominsko ploščo. Prisostvovali so predstavniki RK SZDL, OK SZDL in družbenopolitični delavci KS Ajdovščina ter pionirji osnovne šole Toneta Čufarja.

(foto: M. Švabič)

najraje pa je uvažal. Tudi zato moramo zagotoviti večjo povezanost izvoznih in uvoznih tokov.

Klasičnega liberalizma ni več

V svetu se vse bolj uveljavlja povezovanje izvoza in uvoza in nihče več ne trguje tako kot v času klasičnega liberalizma ali proste trgovine. Danes, ob drsečih tečajih valut, tudi ne moremo več govoriti o konvertibilnosti denarja v starem pomenu besede. Prav zaradi tega je pomembno povezovanje trgovinskih in proizvodnih organizacij združenega dela. Zaradi zaostrenih pogojev na svetovnem tržišču lahko le težko pričakujemo, da bomo s starimi oblikami, zgolj blagovne menjave oziroma kupoprodajnih odnosov, uspeli povečati in še nadalje razvijati naše ekonomske odnose s tujino. Nujno je treba začeti uveljavljati višje oblike gospodarskega sodelovanja, predvsem proizvodnega sodelovanja. Pri tem je pomembno, da pri sklepanju kooperacijskih pogodb ostajamo enakovrsten partner in ne dovolimo zapiranja tržišča v tujini, zlasti za izvoz naših izdelkov. Zaradi tega moramo oblike in način našega delovanja, kot tudi organizacijo zunanjetrgovinske mreže, prilagoditi tem zahtevam, trgovinske OZD pa se morajo povezovati s proizvodno dejavnostjo.

Pri usmerjanju razvoja zunanje trgovinske mreže moramo spremeniti že zastarelo koncepcijo razvoja naše mreže v zahodno evropskih državah in si moramo prizadevati za večji razvoj zunanjetrgovinske mreže v nerazvitih deželah in deželah v razvoju ter vzhodnoevropskih deželah. Seveda pa takega nastopa v novih državah ni mogoče planirati brez natančnih predhodnih analiz ali le na podlagi posameznih interesov. Izdelati moramo program našega nastopa v tujini in določiti cilje, ki bodo dejansko v skladu s skupnimi interesi, ki jih želimo v posamezni deželi doseči. Pri tem je treba določiti tudi prioritete naloge, ki jih bomo tudi uresničevali. Nedvomno je pri tem vloga Gospodarske zbornice Slovenije, kot mesta za sporazumevanje in dogovarjanje združenega dela, zelo pomembna.

Nekateri podatki Narodne banke Slovenije kažejo, da promet slovenskih zunanjetrgovinskih organizacij, ki so pomembne tudi v jugoslovanskem merilu, v zadnjem času upada. Tudi proizvodne organizacije Slovenije se vse bolj povezujejo z OZD iz drugih republik in se poslužujejo zunanjetrgovinskih organizacij, ki imajo sedež v drugih republikah in pokrajinah. Nasprotno pa se proizvodne organizacije iz teh področij vedno manj poslužujejo slovenskih zunanjetrgovinskih organizacij. Napačno bi bilo, da bi se sedaj poskušali zapirati v republiške okvire. Nasprotno, prav na področju zunanje trgovine je potrebno sodelovati z vsemi republikami in pokrajinami v Jugoslaviji, tako da bi s skupnimi naporii našli osnove in rešitve za hitrejši razvoj in povečanje jugoslovanskega izvo-

za. Prav zaradi tega mora biti koncept zunanjetrgovinske mreže slovenskega gospodarstva v tujini usklajen s koncepcijo razvoja celotne jugoslovanske mreže, saj lahko le skupno najdemo uspešne poti za izvoz naših proizvodov na tuja tržišča.

V vsaki OZD je treba s samoupravnimi akti urediti vprašanja zunanje trgovine

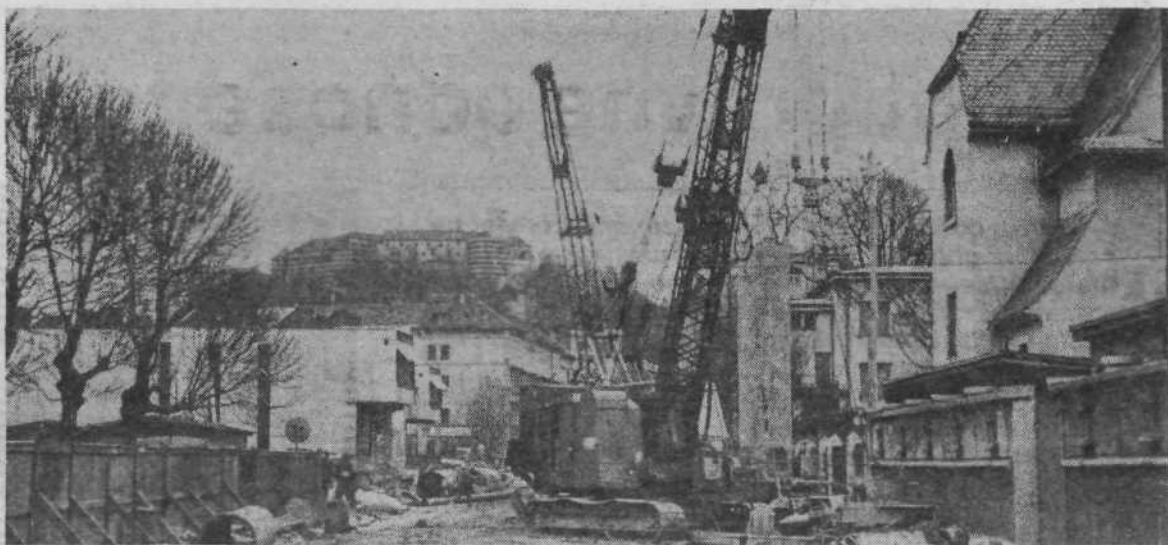
Če želimo uveljavljati samoupravne socialistične družbenoekonomske odnose je treba tudi pri načrtovanju razvoja zunanjetrgovinske mreže, kadrov in povezanosti z OZD uveljaviti odgovornost delavcev v TOZD in najti temu primerne konkretne rešitve v vsaki posamezni organizaciji. Po obstoječi zakonodaji mora vsaka OZD jasno opredeliti tako položaj zunanjetrgovinske mreže, ki jo ima razvito doma, položaj teh delavcev in celotne organizacije v Sloveniji oziroma v Jugoslaviji, kot tudi tisti del zunanjetrgovinske mreže, ki dela v tujini.

Na podlagi samoupravnih dogovorjenih usmeritev bi morali v samoupravnih sporazumih, ki jih sklepajo delavci v TOZD, opredeliti in sprejeti smernice in plan razvoja za svojo lastno zunanjetrgovinsko mrežo. Prav zveza komunistov ima pri uveljavljanju teh družbenoekonomskih odnosov veliko nalogo. Zato bi morali najprej v vsaki TOZD pripraviti samoupravne sporazume in na ta način zakonsko urediti obstoj OZD. Nato bi morali po samoupravnih poti urediti pogodbene dohodkovne odnose v TOZD in to tako dinarske, kot tudi devizne odnose. Sprejeti pa bi morali tudi druge samoupravne splošne akte, s katerimi se določajo pooblastila in odgovornosti delavcev, ki delajo na področju zunanjetrgovinskega poslovanja, določiti odgovornosti in pooblastila delavcev po posebnih pooblastilih in opredeliti vlogo in odgovornosti samoupravnih organov, zagotoviti delovanje delavske kontrole ter urediti povezanost in medsebojne odnose zunanjetrgovinskih predstavnikov kakor tudi njihove odnose s TOZD.

Odnosi med trgovino in proizvodnjo

Nedvomno je pri tem treba urediti tudi vprašanje povezovanja proizvodnje in trgovine in sicer v okviru posamezne OZD, če v njej delujejo različne TOZD, od proizvodnih do trgovinskih, kot tudi povezovanje med posameznimi trgovinskimi in proizvodnimi organizacijami. Čeprav zakonodaja v celoti to področje še ni obdelala, lahko pričakujemo, da bo v kratkem sprejet tako zvezni zakon, ki bo podrobneje urejal te odnose, kot tudi republiški zakon o planiranju, ki bo določal osnovne elemente planiranja, ki je temeljni element nadaljnjega sodelovanja, povezovanja in urejanja odnosov med trgovino in proizvodnjo.

Čeprav je za urejanje celotnega vprašanja položaja zunanjetrgovinskih OZD malo ča-

Kjer bo stal kulturni dom...

Na delu Erjavčeve ceste, ki je zaradi gradnje doma Ivana Cankarja zaprta že od konca januarja, kopljejo jame za nosilne pilote, izkopavajo temelje. Dela so vseskozi spremljali arheologi, ki so iskali ostanke stare Emone. Pregledali in okrepili bodo tudi inštalacije za potrebe kulturnega centra in nove Prešernove ceste. Po končanih delih bo Erjavčeva spet odprta za promet, medtem ko je sedaj na razpolago le pločnik.

foto: Andrej Selan

sa – številne OZD so v precejšnji zamudi s predregistracijo svoje dejavnosti – pa ne smemo dovoliti, da bi poskušali najti le formalne rešitve in se tako zakonsko registrirati.

V razpravi so predstavniki vodilnih zunanjetrgovinskih OZD opozorili, da dela v zunanji trgovini sicer veliko kadrov vendar pa je večji del delavcev zaposlen v administraciji, medtem ko skoraj v vseh OZD čutijo pomanjkanje delavcev, ki bi delali v operativi. Dogaja se, da posamezni operativni delavci, s tem, ko zamenjajo delovno organizacijo, odvezamejo OZD, kjer so bili zaposleni, tudi nekatere zunanjetrgovinske partnerje. V OZD, kjer načrtno izvajajo kadrovske politike, teh problemov nimajo, najbolj pogosti pa so ti pojavi v posredniških organizacijah.

Tudi proizvodnja ni nedolžna

V povezovanju med trgovino in proizvodnjo, ki je sicer že zaživelo, predvsem zaradi tega, ker se je trgovina že po zakonu morala povezati s proizvodnjo, pa nastanejo težave tudi zaradi pretiranih zahtev proizvajalcev. Proizvodnja predvsem pričakuje, da bo na račun povezovanja prišla do večjih finančnih sredstev ali akumulativnosti. Žal pa bo le težko; še manj lahko pričakujemo, da bi bilo to mogoče pri izvozu blaga, ki je praviloma za vse nizko akumulativen.

V tistih trgovinskih organizacijah, ki so večje in imajo več dobaviteljev, je potekal proces povezovanja počasneje, saj je bilo treba v samoupravnih sporazumih opredeliti število različnih odnosov. Kljub prizadevanjem pa še vedno večina samoupravnih sporazumov ne zajema vsega, kar bi v skladu z zakonom morali. Predvsem ostajajo odprta in nedorečena vprašanja letnih planov, pri usklajevanju izvoza pa se srečujemo še z večjimi težavami. Izvoz je namreč manj akumulativen in zato proizvodnja ni preveč zainteresirana za dolgoročno načrtovanje izvozne politike. Zaradi relativno dragega reprodukcijskega materiala in surovin imamo pač relativno drage proizvode. Večinoma so proizvodna podjetja pripravljena izvažati le, če morajo tudi nekatere stroje ali materiale

uvoziti. V primerih pa, ko lahko svoje blago na domačem tržišču bolje prodajo, se kljub že planiranemu izvozu proizvodne OZD marsikdaj usmerjajo raje na domače tržišče. Marsikdaj pride tudi do napačnega tolmačenja skupnega prihodka pri izvozu. Ker je izvoz za proizvajalce večinoma nekumulativen, ne želijo deliti ustvarjenega deviznega prihodka s trgovino ali pa vsekar manj, kakor so pripravljeni priznati dinarski prihodek. Nadaljnji problem pri planiranju in oblikovanju skupnih dohodkovnih odnosov je tudi hitro spreminjanje zahtev na zunanjem tržišču. To je lahko posledica bodisi zahtev tržišča, ali pa, kar je večkrat, primer zapiranje tržišča. Ob tem se pogosto dogodi, da naši proizvajalci preusmerjajo svojo proizvodnjo ali pa da svoje proizvode prodajajo tam, kjer dobijo zanje več denarja. Nedvomno bi o tem morali bolj določeno in dolgoročno sprejeti dogovore o stimulacijah za izvoz, ki bi morale biti znane vnaprej, za daljše časovno obdobje, če želimo, da bomo lahko dolgoročno planirali.

Premajhna izvozna usmerjenost pa se kaže tudi v nizkih dohodkih trgovinskih izvoznih OZD, zaradi česar ni dovolj sredstev za hitrejši razvoj obsega menjave ali pa za raziskave odpiranja novih tržišč. Ko je razprava tekla o kadrih, ki delajo v zunanji trgovini,

ni, se je izoblikovalo mnenje, da bi na nekaterih mestih, predvsem v državah v razvoju, lahko podaljšali mandatno dobo zunanjetrgovinskih predstavnikov, posebno še, če so naši delavci zaposleni v našem podjetju v tujini. Nadaljnji problem je neenako rešeno vprašanje nagrajevanja delavcev v tujini, saj še niso izdelani enotni kriteriji za nagrajevanje teh kadrov.

Ob koncu posvetovanja je bil jasen sklep, da se mora članstvo zveze komunistov v vseh organizacijah združenega dela še bolj aktivno vključiti v spreminjanje družbenoekonomskih odnosov na področju zunanje trgovine. Le tako bomo dosegli večje sodelovanje in dogovarjanje pri skupnem nastopu v tujini, tako da bo prišlo do delitve dela in ne le do zapiranja tržišč. V reševanje celotne problematike pa se vključuje tudi Gospodarska zbornica Slovenije in celotno združeno delo. Poudarili so, da pri presojanju dokumentov, ki so potrebni za zunanjetrgovinsko registracijo in za presojanje odnosov na tem področju, ne gre zgolj za vprašanje formalno-pravne zakonitosti ampak za resnično spremembo ekonomskih odnosov, za katere si moramo prizadevati, če želimo povečati naš izvoz, doseči višje oblike gospodarskega poslovnega in proizvodnega sodelovanja naše zunanjetrgovinske menjave.

foto: Andrej Selan

Novo s Kraigherjeve ploščadi

Nov ljubljanski hotel Union že poganja iz tal. Gradbena dela potekajo brez težav, trenutno pa betonirajo že tretjo etažo. Tako ni nobene bojazni, da ga ne bi dokončali do predvidenega roka, januarja naslednje leto. Nov hotel bo imel skupno enajst nadstropij, v katerih bo devetinšestdeset enoposteljnih in osemindeset dvoposteljnih sob ter šest apartmajev. V zgornji etaži bo tudi manjši bazen s savno in rekreacijskim prostorom. Gostje pa tudi ne bodo imeli težav s parkiranjem, saj bo v eni izmed treh kletnih etaž tudi sto parkirnih prostorov.